№ 41 Մարտի 6 (18) 1881 Մարտի 6 (18) № 41

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուբլ, կէս տարվանը 6 բուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում դրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Ոտարարարարացիր գիրում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տօն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար գնում են
իրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ժանտախտի երեւալը։—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Ախալցխայից։ Նամակ Երեւանից։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Թիւրքիա։ Գերմանական սոցիալ-դէմոկրատները Ամերիկայում։ Արտաքին լուրեր։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Դաւիթ բէկ։

ԺԱՆՏԱԽՏԻ ԵՐԵՒԱԼԸ

—

Այս օրերս հեռագիրը մեզ լուր բերեց, որ Միջագետքում յայտնվեցաւ ժանտախտ։ Նախ հեռագիրը հաղորդեց մեզ որ Թիւրքաց կառավարութիւնը արդէն գործ է դնում զգուշացնող միջոցներ յայտնված տարափոխիկ սարսափելի ախտի դէմ առաջն առնելու համար։ Հեռագրի մէջ ասված էր, որ Թիւրքաց կառավարութիւնը հրամայել է զօրքով շրջապատել վարակված տեղերը և այրել գիւղերն ու քաղաքները, որտեղ յայտնվել է ժանտախտը։ Երկրորդ հեռագիրը հաղորդեց մեզ, որ Միջագետքում յայտնված ժանտախտը ամենասարսափելի տեսակներին է պատկանում։

Եթէ միայն Թիւրքաց կառավարութեան վրա պէտք է մեր բոլոր յոյսը դնենք,—հազիւ թէ ճշմարիտ կարելի է վստահ լինել որ գործ կը դրվեն դրական միջոցներ ժանտախտի տարածման առաջն առնելու համար։ Միակ մխիթարութիւնն այն է, որ այս տեսակ դիպուածներում անշուշտ կը կազմվի միջազգային առողջապահական մի յանձնաժողով, որ և կուղարկի իր ներկայացուցիչներին այն երկիրները, որտեղ յայտնվել է ախտը։ Բայց մինչև այժմ չենք լսում որ այդ տեսակ միջազգային յանձնաժողով ուղարկված լինէր դէպի Միջագետք։

Ինչպէս յայտնի է Միջագետքը գտնվում է Թիւրքաց Հայաստանից դէպի հարաւ և եթէ զգուշացնող միջոցներ գործ չը դրվեն, ախտը շատ հեշտութեամբ կարող է անցնել Թիւրքաց Հայաստանը, իսկ այնտեղից տարածվել Անդրկովկասում, եւրոպական Ռուսաստանում և այնուհետև արևմտեան Եւրոպայում։

Բայց մինչև այժմ չենք լսում թէ մեր Կովկասեան քաղաքական ու բժշկական վարչութիւնները որ և է միջոց առաջարկած և գործադրած լինէին մեր երկրի սահմանները տարսափելի հիւրի դէմ պաշտպանելու համար։

Ինչ և իցէ, ցանկալի է, որ պետութիւնները նոյնքան ուշադրութիւն դարձնէին սպառնող վտանգի վրա, որքան ուշադրութիւն դարձրին երբ երկու տարի սրանից առաջ վարակիչ ցաւը յայտնվեցաւ Վէտլիանկայում։

Այն ժամանակ չափից դուրս աղմուկ գցեցին,—թէև աղմուկը այդ տեսակ դիպուածներում միշտ աւելի լաւ է, քան թէ կատարեալ լռութիւնը,— իսկ այժմ յայտնի չէ, թէ ինչ պատճառով ամենքը անտարբերութեամբ են վերաբերվում դէպի նոյնանման սպառնալի երևոյթը։

Մի՞թէ կարծում են, որ Միջագետքից ժանտախտը նոյնքան հեշտութեամբ և արագութեամբ չէ կարող անցնել Ռուսաստանն ու արևմտեան Եւրոպա, որքան հեշտութեամբ նոյն ախտը Վէտլիանկայից կարող էր անցնել։

Գ. Ա.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՑԽԱՑԻՑ

—

Փետրվարի 27-ին

Պարոնայք՝ Ալանեան Մարտիրոս, Ավիսանեան Մկրտիչ, Բոզոյեանց Բագրատ, Գալամքարեանց Գրիգոր, Յարութիւնեանց Յարութիւն, Յարոյեանց Սարգիս, Պասուղեանց Գրիգոր, Սաղաթելեանց Եղիշէ, Վարդանեանց Գրիգոր և Վանցեանց Յովհաննէս քաղաքիս Օղեստա կոչված հիւրանոցում փետրվարի 20-ին, իշխանութեան թոյլատրութեամբ, մի ընտանեկան պարահանդէս էին նշանակել Ցանկահայաստանի մեր սովեալ եղբարց օգտին համար։—Հայ, վրացի և ռուս բազմաթիւ ընտանիքներ իրանց այցելութեամբ պատուեցին այդ երեկոն։ Ժամանակը շատ ուրախ և զուարճալի կերպով անցկացաւ, որովհետև իրաքանչիւր ազգութեանը պատկանող անձն այնտեղ գտնում էր իր ճաշակին յարմար և իրեն սիրելի թէ նուագածութիւն, թէ երգ և թէ պար։—Պարահանդէսի սկզբից մինչև վերջը վերոյիշեալ պարոնները, իրաքանչիւրը իրան յատկացեալ գործումը, ծառայութիւն էր անում յարգելի հիւրերին։—Հինգ հայ տիկնայք հերթով բուֆէան էին կառավարում գնդապետկով, որից քարշ էին ընկած լեզկու խէնջարը, վառօդի և գնտակի ամաններ, և իւզով լցրած, երկաթի մի տուփ զէնքեր օծելու համար։ Մուշտակի լերկ սեկը ծառայում էր որպէս երես, իսկ մաղոտ կողմը որպէս աստառ։ Լայն շալվարը պատրաստված էր տեղային կոշտ չուխայից, որի ստորին մասը, ծնկներից ցած, հաւաքված էր կաշուց կարած զանկալների մէջ։ Գետոյ մերկ, առանց գուլբայի ոտների վրա կապել էր տրեխները։

Հայրենիքից բերած իր բոլոր հարստութիւնը—ձին, հագուստը, փողերը—ծախսելէն յետոյ, նա կարողացաւ պահել զէնքերը միայն։ Ներքինապետի թանդագին ընծան, Միւնեաց աշխարհի մի հզօր թագաւորի թուրը, նա խնամքով փաթաթելով, պահ էր տուել իր նոր խնամակալի՝ Սիկօի տանը։ Նրան չէր գործածում, իսկ մնացածը՝ հրացանը, ատրճանակները և խէնջարը գործ էր ածում։ Աւազակների բազմութիւնը ստիպ էր տուել հովիւներին ցուցի հետ կրել և հրացան, իսկ մախաղի հետ գնտակի ու վառօդի ամաններ։

Ցաճախ կրկնվող գողութիւնները պատճառ էին տալիս պատանի Դաւթին անդադար կռուել վտանգների դէմ։ Նա գործ ունէր բացի ուսականներից և գաղանների հետ։ Լեռները, անտառները լիքն էին գայլերով, արջերով և վագրներով, իսկ գրանցից աւելի վատթար էին վայրենի օսերը, իմերելները, խեվսուրները և կովկասեան լեռների բազմաթիւ, խառնիճաղանճ ցեղերը։ Ամենի դէմ պէտք էր պահպանել հօտը, ամենի հետ պէտք էր կռուել—Ահա այդ սրի, տասերկու բիեալ փող, մի չալիկ, մի ոտաշոր, երկու զոյգ տրեխներ, մի խօսքով մօտաւորապէս նոյնքան, որքան ստանում էր մի գնդապետ։ Այդ նախանձելի ռօճիկը տալիս էին Սիկօի տանը և նրա ընտանիքը կերակրվում էր։ Իսկ պատանի Դաւիթը, մեծ պարոնի մեծ հովուի օգնականը, ռօճիկ չէր ստանում. դրա համար պէտք էր դեռ երկար ծառայութիւն։ Նա ստանում էր ամեն առաւօտ միայն օրական հաց, որը իր մախաղի մէջ դրած, տանում էր հետը, բայի դրանից, ստանում էր ամեն տարի մի ձեռք հագուստ։

Այնուամենայնիւ, նա շատ գոհ էր իր նոր վիճակով։ Լեռնային օդը, արձակ կեանքը նրա վրա խիստ բարերար ազդեցութիւն գործեցին։ Եղանակի խստութիւնից կոշտացած և արևից այրված նրա դէմքը, թէև այժմ կորցրել էր իր նախկին քնքշութիւնը, բայց աւելի այրական կերպարանք էր ստացել, որ արտայայտում էր երկաթի առողջութիւն և մարմնի անհամեմատ զօրութիւն։ Նրան այժմ դժուար էր ճանաչել իր հովուական նոր հագուստի մէջ, որ ոչքից մինչև գլուխ բաղկացած էր անասունների կամ մորթից կամ կաշուց։ Գլխին դրած ունէր մուրգուզ *) այծի մորթից գդակը, որի երկայն, գանգուր մազերը թափվում էին մինչև երեսի կէսը, կիսով չափ ծածկելով աչքերը։ Այդ տալիս էր նրա դէմքին մի անհաւատ արտայայտութիւն։ Շապիկի վրա հագել էր գառան մորթից պատրաստած, կարճ մուշտակը, գոտեորած նեղ, կաշեայ փոկով, որից քարշ էին ընկած լեզկու խէնջարը, վառօդի և գնտակի ամաններ, և իւզով լցրած, երկաթի մի տուփ զէնքեր օծելու համար։ Մուշտակի լերկ սեկը ծառայում էր որպէս երես, իսկ մաղոտ կողմը որպէս աստառ։ Լայն շալվարը պատրաստված էր տեղային կոշտ չուխայից, որի ստորին մասը, ծնկներից ցած, հաւաքված էր կաշուց կարած զանկալների մէջ։ Գետոյ մերկ, առանց գուլբայի ոտների վրա կապել էր տրեխները։

Հայրենիքից բերած իր բոլոր հարստութիւնը—ձին, հագուստը, փողերը—ծախսելէն յետոյ, նա կարողացաւ պահել զէնքերը միայն։ Ներքինապետի թանդագին ընծան, Միւնեաց աշխարհի մի հզօր թագաւորի թուրը, նա խնամքով փաթաթելով, պահ էր տուել իր նոր խնամակալի՝ Սիկօի տանը։ Նրան չէր գործածում, իսկ մնացածը՝ հրացանը, ատրճանակները և խէնջարը գործ էր ածում։ Աւազակների բազմութիւնը ստիպ էր տուել հովիւներին ցուցի հետ կրել և հրացան, իսկ մախաղի հետ գնտակի ու վառօդի ամաններ։

Ցաճախ կրկնվող գողութիւնները պատճառ էին տալիս պատանի Դաւթին անդադար կռուել վտանգների դէմ։ Նա գործ ունէր բացի ուսականներից և գաղանների հետ։ Լեռները, անտառները լիքն էին գայլերով, արջերով և վագրներով, իսկ գրանցից աւելի վատթար էին վայրենի օսերը, իմերելները, խեվսուրները և կովկասեան լեռների բազմաթիւ, խառնիճաղանճ ցեղերը։ Ամենի դէմ պէտք էր պահպանել հօտը, ամենի հետ պէտք էր կռուել—Ահա այդ սրի,

*) Մուրգուզ այծերի մի տեսակն է, որ երկայն, գանգրահեր մազեր ունի։

ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

(1722—1728)

—

Զ.

Հովիւը, որ ընդունեց իր մօտ պատանի Դաւթին, կոչվում էր Սիկօ։ Քառասուն տարեկան հաղիւ կը լինէր նա։ մի հաստաւորագլուխ մարդ էր Սիկօն թէ խելքով և թէ մարմնով։ Նրա ընտանիքը շատ մեծ չէր։ երկու աղջիկներ և մի տղայ ունէր Սիկօն։ Որպէս ամեն վրացի, դէպի իր ընտանիքը բնաւ հոգ չունէր Սիկօն։ Նա այն աստիճան ընտելացած էր իր ոչխարների հետ և այնքան սիրում էր նրանց, որ բոլորովին մոռացել էր թէ կնոջը և թէ զաւակներին։ Խիստ հազիւ էր պատահում, որ Սիկօն իր տան չէմքի վրա ոտք կոխէր, այդ պատճառով Մրցիէթի մէջ առակ էր դարձել ամեն մի հնութեան մասին ասել։ «այդ անցքը այն ատրում պատահեց, երբ Սիկօն եկել էր իր տունը»։ Ամբողջ ցերեկը իր հօտի հետ անց էր կացնում նա արօտատեղերում, իսկ գիշերը պառկում էր իր տիրոջ գոմի մէջ, որ մի քանի քայլ միայն հեռու էր իր տունից։ Որպէս վարձ իր ծառայութեան համար, ամեն տարի մեծ պարոնի կալից ստանում էր Սիկօն հինգ ջուալ սիմինդր, հարիւր չափ գինի, տասերկու բիեալ փող, մի չալիկ, մի ոտաշոր, երկու զոյգ տրեխներ, մի խօսքով մօտաւորապէս նոյնքան, որքան ստանում էր մի գնդապետ։ Այդ նախանձելի ռօճիկը տալիս էին Սիկօի տանը և նրա ընտանիքը կերակրվում էր։ Իսկ պատանի Դաւիթը, մեծ պարոնի մեծ հովուի օգնականը, ռօճիկ չէր ստանում. դրա համար պէտք էր դեռ երկար ծառայութիւն։ Նա ստանում էր ամեն առաւօտ միայն օրական հաց, որը իր մախաղի մէջ դրած, տանում էր հետը, բայի դրանից, ստանում էր ամեն տարի մի ձեռք հագուստ։

Այնուամենայնիւ, նա շատ գոհ էր իր նոր վիճակով։ Լեռնային օդը, արձակ կեանքը նրա վրա խիստ բարերար ազդեցութիւն գործեցին։ Եղանակի խստութիւնից կոշտացած և արևից այրված նրա դէմքը, թէև այժմ կորցրել էր իր նախկին քնքշութիւնը, բայց աւելի այրական կերպարանք էր ստացել, որ արտայայտում էր երկաթի առողջութիւն և մարմնի անհամեմատ զօրութիւն։ Նրան այժմ դժուար էր ճանաչել իր հովուական նոր հագուստի մէջ, որ ոչքից մինչև գլուխ բաղկացած էր անասունների կամ մորթից կամ կաշուց։ Գլխին դրած ունէր մուրգուզ *) այծի մորթից գդակը, որի երկայն, գանգուր մազերը թափվում էին մինչև երեսի կէսը, կիսով չափ ծածկելով աչքերը։ Այդ տալիս էր նրա դէմքին մի անհաւատ արտայայտութիւն։ Շապիկի վրա հագել էր գառան մորթից պատրաստած, կարճ մուշտակը, գոտեորած նեղ, կաշեայ փոկով, որից քարշ էին ընկած լեզկու խէնջարը, վառօդի և գնտակի ամաններ, և իւզով լցրած, երկաթի մի տուփ զէնքեր օծելու համար։ Մուշտակի լերկ սեկը ծառայում էր որպէս երես, իսկ մաղոտ կողմը որպէս աստառ։ Լայն շալվարը պատրաստված էր տեղային կոշտ չուխայից, որի ստորին մասը, ծնկներից ցած, հաւաքված էր կաշուց կարած զանկալների մէջ։ Գետոյ մերկ, առանց գուլբայի ոտների վրա կապել էր տրեխները։

Հայրենիքից բերած իր բոլոր հարստութիւնը—ձին, հագուստը, փողերը—ծախսելէն յետոյ, նա կարողացաւ պահել զէնքերը միայն։ Ներքինապետի թանդագին ընծան, Միւնեաց աշխարհի մի հզօր թագաւորի թուրը, նա խնամքով փաթաթելով, պահ էր տուել իր նոր խնամակալի՝ Սիկօի տանը։ Նրան չէր գործածում, իսկ մնացածը՝ հրացանը, ատրճանակները և խէնջարը գործ էր ածում։ Աւազակների բազմութիւնը ստիպ էր տուել հովիւներին ցուցի հետ կրել և հրացան, իսկ մախաղի հետ գնտակի ու վառօդի ամաններ։

Ցաճախ կրկնվող գողութիւնները պատճառ էին տալիս պատանի Դաւթին անդադար կռուել վտանգների դէմ։ Նա գործ ունէր բացի ուսականներից և գաղանների հետ։ Լեռները, անտառները լիքն էին գայլերով, արջերով և վագրներով, իսկ գրանցից աւելի վատթար էին վայրենի օսերը, իմերելները, խեվսուրները և կովկասեան լեռների բազմաթիւ, խառնիճաղանճ ցեղերը։ Ամենի դէմ պէտք էր պահպանել հօտը, ամենի հետ պէտք էր կռուել—Ահա այդ սրի, վառօդի և արեան դպրոցից ստացաւ պատանի Դաւիթը իր սկզբնական պատերազմական կըրթութիւնը։

Բարեխիղճ Սիկօն այնքան ներոզամիտ էր դէպի իր պատանի օգնականը, որ երբեմն նրան թոյլ էր տալիս հեռանալ հօտից և պարապվել որսորդութիւնով։ Այսպիսով նա աւելի վարժվեցաւ հրացանագործութեան մէջ և նրան յաջողվում էր գնտակահար առնել ոչ միայն նապաստակներ նրանց փախչելու միջոցում, այլ շատ անգամ սպանում էր արագավազ, վայրի այծեր, եղջերուներ, արջեր և այլ անասուններ։ Շուտով նա մեծ հռչակ ստացաւ թէ իր ընկերների և թէ շրջակայ լեռների հովիւների մէջ։ Նրա համբաւը հասաւ մինչև անգամ մեծ պարոնին, որին ծանօթ լինելու պատիւն ունեցաւ, երբ իր որսերից երբեմն տանում էր տիրական սեղանի համար և փոխարէնը նրան ընծայում էին վառօդ, գնտակ, և առատ գինի էին խմեցնում մեծ պարոնի մառանից։

Մեծ պարոնի այդ ողորմածութիւնը դէպի պատանին չափազանց ուրախացնում էր բարեսիրտ Սիկօին, և նա մի առանձին նախազգացմունքով շատ անգամ կրկնում էր նրան.—Նա խմանում եմ, դու վերջը թ ա ւ ա դ (աղնուական) կը դառնաս։

—Ինչով, հարցնում էր պատանին, ինքն էլ չը հաւատալով իր ականջներին։

—Ի՞նչպէս թէ ինչով, կը դառնաս էլի, պատասխանում էր նա հաստատ հաւատով և պատմում էր պատանուն զանազան օրինակներ, որոն-